

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ**

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни за вибором
підготовки докторів філософії зі спеціальності 034-культурологія

Харків - 2016

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Харківська державна академія культури,
факультет сучасних соціокультурних комунікацій, кафедра менеджменту
соціокультурної діяльності

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: канд. соц. н., доц.. Афенченко Г.В.

Затверджено Радою факультету культурології ХДАК
“_27_” __квітня_____ 2016 року, протокол №_9

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни за вибором «Теорія та практика сучасних соціокультурних досліджень» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки аспіранта спеціальності _____.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є **методологія та методика проведення соціокультурного дослідження**

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи та методологія проведення сучасних соціокультурних досліджень

Змістовий модуль 2. Джерела соціокультурної інформації

Змістовий модуль 3. Організація та проведення соціокультурного дослідження

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Методи сучасних соціокультурних досліджень» є ознайомлення аспірантів із теоретичними і методологічними основами організації і проведення сучасного соціокультурного дослідження, із вимогами до надійності і достовірності отриманих результатів.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Методи сучасних соціокультурних досліджень» є

- розширити уявлення аспірантів про предмет і технології сучасних соціокультурних досліджень, їхнє співвідношення з іншими науковими дисциплінами соціально-комунікаційного циклу;
- розглянути еволюцію й сутність основних концепцій щодо сучасних соціокультурних досліджень як практичної діяльності в умовах розвинутих ринкових відносин і елемент комерційних досліджень;
- розкрити статус сучасних соціокультурних досліджень як міждисциплінарної сфери знань;
- узагальнити сучасні концептуальні підходи до класифікації видів сучасних соціокультурних досліджень та їх методів;
- розглянути структуру програми сучасних соціокультурних досліджень, вимоги до постановки проблеми і висуванні гіпотез, визначення вибіркової сукупності і розробці інструментаря одержання даних;
- розширити уявлення аспірантів про складання плану дослідження та аналіз даних і представлення результатів дослідження;
- сформулювати власний практичний досвід аспірантів проведення досліджень в різних сферах соціокультурного середовища.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- об'єкт, предмет, сучасних соціокультурних досліджень;
- еволюцію поглядів на дослідження як науку і практичну діяльність;
- інформаційні джерела і методи сучасних соціокультурних досліджень;
- основні закони створення програми досліджень і побудови інструментаря збору і аналізу необхідної інформації;
- етапи процесу сучасних соціокультурних досліджень, вимоги до їх планування і організації.

вміти :

- самостійно та вільно орієнтуватися в теоретико-методологічних засадах досліджень;
- класифікувати методи збору даних за будь-якими джерелами соціальної інформації;
- використовувати дослідницький інструментар для висунення гіпотез і планування вибіркової сукупності;
- застосовувати знання для розробки інструментаря збору даних;
- аргументовано визначати результати аналізу здобутої інформації.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Інформаційне забезпечення соціокультурної діяльності. Основні принципи і стандарти якості проведення сучасних соціокультурних досліджень. Класифікація сучасних соціокультурних досліджень. Етапи процесу сучасних соціокультурних досліджень. Програма соціокультурного дослідження. Вибірковий метод в сучасних соціокультурних дослідженнях.

Змістовий модуль 2.

Вторинна інформація та засоби її обробки. Контент-аналіз. Методи збору первинної інформації. Спостереження. Опитування. Рівні вимірювання в сучасних соціокультурних дослідженнях. Форми для збору даних та порядок їх розробки.

Змістовий модуль 3.

Побудова плану дослідження та організація збору даних. Підготовка даних та аналіз зібраної інформації.

3. Рекомендована література

1. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания. –М.: "Медиум", 1995. – 323 с.
2. Ручка А. Цінності і смисли як компоненти соціокультурної реальності /А. Ручка // Смысловая морфология социума / За ред.Н.Костенко. –К.: ІС НАНУ, 2012.
3. Крамер Д. Математическая обработка данных в социальных науках : современные методы : учеб. Пособие/Д.Крамер.— М.: «Академия», 2007. — 288 с.
4. Паніотто В.І. Статистичний аналіз соціологічних даних/В.І. Паніотто, В.С. Максименко, Н.М.Харченко – К.:Наукова думка, 2004.
5. Тичер С., Мейер М., Водак Р., Ветер Е. Методы анализа текста и дискурса / Пер. с англ. – Х.: Изд-во Гуманитарный центр, 2009. – 356 с.
6. Якісні дослідження в соціологічних практиках: Навч. посібник / За ред.. Н.Костенко, Л.Скокової. – К.: Інститут соціології НАНУ, 2009. – 400 с.
7. Качественные методы. Полевые социологические исследования / И.Штейнберг, Т.Шанин, Е.Ковалев, А.Левинсон; под ред. И.Штейнберга. – СПб.: Алетейя, 2009. – 352 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання. Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі іспиту. Передбачено поточний контроль знань аспірантів у формі усного опитування, виступу з рефератами, перевірки конспектів, якості виконання завдань самостійної роботи, а також модульний контроль у формі тестування.

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи та методологія проведення сучасних соціокультурних досліджень

Тема 1. Інформаційне забезпечення соціокультурної діяльності.

Різноманітність цілей соціокультурної діяльності та вимоги до них. Вид соціокультурної діяльності залежно від заданих цілей. Комплекс управління соціокультурної діяльності. Елементи соціокультурної діяльності і заходи щодо їх планування і реалізації.

Потреба в сучасних соціокультурних дослідженнях. Види аналітичних робіт, що виконуються спеціалізованими фірмами. Вимоги замовників до сучасних соціокультурних досліджень.

Тема 2. Основні принципи і стандарти якості проведення сучасних соціокультурних досліджень

Кодекс МТІ і ESOMAR з практики маркетингових і соціальних досліджень. Стандарти якості соціокультурних досліджень. Етика проведення сучасних соціокультурних досліджень.

Класифікація сучасних соціокультурних досліджень. Етапи процесу сучасних соціокультурних досліджень

Принципи та методологія проведення сучасних соціокультурних досліджень. Класифікація досліджень за типом даних, які використовуються;

за глибиною і складністю аналізу, по методах збору інформації, за формою і характером проведення. Види проектів дослідження: пошуковий, описовий, експериментальний. Відображення методичного інструментаря дослідження в проекті.

Послідовність етапів в розробці і реалізації дослідницького проекту: визначення проблеми, вибір проекту, визначення методів збору даних, розробка форм реєстрації даних, проектування вибірки, збір даних, аналіз і інтерпретація даних, підготовка звіту про результати досліджень.

Тема 3. Програма соціокультурного дослідження

Теоретична і прикладна орієнтація дослідження. Облік характеристик об'єкта: професійної приналежності, просторової обмеженості, функціональної спрямованості, тимчасових кордонів. Методологічна і методична частина програми соціального дослідження. Проблемна ситуація і наукова проблема. Мета і завдання соціокультурного дослідження. Визначення об'єкту і предмету дослідження.

Теоретична інтерпретація проблемної ситуації. Розкриття змісту поняття. Теоретична і емпірична операціоналізація понять. Переклад понять в показники. Розробка концептуальної моделі.

Поняття гіпотези. Вимоги до висунення гіпотези. Підтвердження або спростування гіпотез.

Тема 4. Вибірковий метод в сучасних соціокультурних дослідженнях

Суцільний і несучільний методи статистичного спостереження. Види несучільного спостереження: монографічний, метод основного масиву, вибірковий метод.

Поняття вибіркової сукупності. Соціальна карта як основа вибірки. Етапи проектування вибірки. Імовірнісна і детермінована вибірки. Процедура простого випадкового відбору.

Поняття дисперсії генеральної сукупності. Дисперсія середнього вибіркового значення. Систематичний відбір. Серійна (гніздова) вибірка. Визначення довірчого інтервалу.

Характеристики стратифікованої вибірки. Інші методи вибіркового відбору: багатоступінчаста вибірка, комбіновані вибірки, вибірковий метод в умовах нестачі інформації про генеральну сукупність (стихійна і квотна вибірки).

Визначення об'єму вибіркової сукупності.

Змістовий модуль 2. Джерела соціальної інформації

Тема 5. Вторинна інформація та засоби її обробки. Контент-аналіз

Поняття вторинних даних. Внутрішня і зовнішня вторинна інформація. Етапи пошуку вторинних даних. Джерела вторинної інформації.

Документи і їх види. Традиційний і формалізований типи аналізу документів. Категорії аналізу, одиниця аналізу, Смислова одиниця, одиниця рахунку.

Загальні одиниці обліку, які застосовуються при різних дослідженнях.

Дослідницькі документи: класифікатор контент-аналізу; протокол підсумків аналізу (бланк); реєстраційна картка або кодуювальна матриця; інструкція дослідника, який безпосередньо займається реєстрацією й кодуванням одиниць рахунку; каталог (список) проаналізованих документів.

Тема 6. Методи збору первинної інформації.

Спостереження.

Типи первинних даних: соціально-економічні характеристики, стиль життя, думки, наміри, мотивація, поведінка.

Спостереження і комунікація (опитування) як основні способи отримання первинних даних.

Види спостереження по мірі формалізації процедури (що контролюється і що не контролюється), в залежності від міри участі спостерігача (включене і невключене), по місцю проведення і умовам організації (польові і лабораторні), по регулярності проведення (систематичне і випадкове). Планування спостереження. Технічні засоби спостереження гальванометр, тахістоскоп, очна камера, таймер затримки відповіді, прилад для частотного аналізу голосу, емо-метр.

Опитування.

Поняття опитування. Достовірність даних, стійкість і обґрунтованість інструмента вимірювання. Основні фази опитування. Класифікація питань в залежності: від мети, з якою задається питання (змістовні і функціональні), наявності або відсутності можливих відповідей (відкриті і закриті), змісту питань (про факти, про знання, про думки і ціннісні настановлення).

Різновиди опитування за характером взаємодії (анкетування і інтерв'ю), за місцем проведення (місце проживання, місце роботи), за способом спілкування між дослідником і опитуваним (пресове, поштове, роздавальне), за мірою формалізації поведінки інтерв'юера і респондента (вільне, глибинне, сфокусоване, з відкритими питаннями, стандартизоване).

Емпіричне обґрунтування методик опитування.

Тема 7. Рівні вимірювання в сучасних соціокультурних дослідженнях

Поняття вимірювання в сучасних соціокультурних дослідженнях. Рівні вимірювання та їх використання у соціальному дослідженні. Пошук способу вимірювання змінних. Залежність між змінними. Валідність і надійність вимірювань.

Види шкал і відповідні рівні вимірювання: номінальна, порядкова, інтервальна, відносна. Види шкал, що використовуються для вимірювання.

Побудова шкал методом експертних оцінок. Метод парних порівнянь при виявленні міри переваги споживчих якостей товару. Метод рівних інтервалів для ранжування категорій оцінки думок. Привласнення балів респонденту.

Систематичні і випадкові помилки вимірювання. Встановлення надійності інструментаря вимірювання. Пряма і непряма оцінки достовірності.

Тема 8. Форми для збору даних та порядок їх розробки

Порядок визначення інструментаря для збору первинної інформації.

Зміст питань і форма відповіді на кожне питання. Формулювання кожного питання. Послідовність питань. Техніка постадійного розгортання теми (за Дж. Геллапом).

Тестування питань, тестування форми для збору інформації.

Змістовий модуль 3. Проведення соціального дослідження

Тема 9. Побудова плану дослідження та організація збору даних

Впорядкування основних етапів дослідження відповідно до програми, календарних термінів, матеріальних і трудових витрат. Характеристика основних ланцюгів робочого плану дослідження: пілотажне дослідження, польове обстеження, підготовка даних для обробки, обробка даних, аналіз даних, оформлення звіту.

Робочий план мережевого графіка проведення робіт. Способи підбору і підготовки виконавців. Розрахунки матеріальних витрат. Форми контролю за ходом дослідження.

Типи систематичних помилок, не пов'язаних з вибіркою: неохвачення, неотримання даних, відсутність респондентів, відмова від участі в опиті, помилки збору даних, офісні помилки.

Тема 10. Підготовка даних та аналіз зібраної інформації

Впорядкування первинних даних за допомогою статистичного угруповання і складання статистичних таблиць. Поняття варіаційного ряду, частоти розподілу, інтервалу.

Редагування, кодування і табулювання даних попередні роботи по складанню статистичного ряду. Зображення частотного розподілу у вигляді діаграм (гістограма, полігон, кумулята розподілу), графіків.

Підготовка звіту з результатів соціокультурного дослідження.

Прийнята форма звіту, основні розділи і їх друкарське оформлення.

Графічне зображення результатів дослідження. Використання кругової діаграми, лінійного графіка, пошарової діаграми, стовпчастої діаграми, географічної карти.

Підготовка виступу і усний супровід презентації звіту про результати дослідження.

